

WERVELOPINIE

Werkgroep voor een Rechtvaardige en Verantwoorde Landbouw vzw

GROND OM VAN TE ETEN!

Wervel vzw

Vooruitgangstraat 333/9 1030 Brussel 02 2036029 www.wervel.be

Wervel-visie: grond!?

Een duurzaam landbouw- en voedselbeleid bestaat uit een aantal basisprincipes. Eén van die kern-ideeën is dat voedsel best zo dicht mogelijk bij de consument wordt geproduceerd. Voor zover bodem, klimaat, oppervlakte enz. het toelaten, kunnen we best zo veel mogelijk zelf produceren.

Dat is ecologisch en sociaal het meest interessant.

Dat principe heeft heel wat consequenties, ook voor het kleine Vlaanderen met zijn zes miljoen inwoners. Het betekent immers dat er voldoende gronden beschikbaar moeten zijn (en blijven) om voedsel te produceren.

De beschikbaarheid van grond om te boeren is volgens Wervel een effectieve hefboom voor een duurzaam landbouw- en voedselbeleid. Een parklandschap voor het stadsgewest Vlaanderen, dat zijn voedsel elders aankoopt, is voor Wervel immers geen optie.

Het is dan ook essentieel dat de overheid het landbouwbeleid niet alleen beperkt tot een goed georganiseerd markt- en prijsbeleid. Het is even belangrijk dat er aandacht gaat naar een grondbeleid. Want het is duidelijk dat dit geen productiefactor is als een andere.

Cruciaal is bv. dat de productiefactor grond nog nauwelijks kan schommelen in hoeveelheid.

Het aantal hectare landbouwgrond dat beschikbaar is, hangt immers niet zozeer af van vraag en aanbod, maar vooral van het beleid ruimtelijke ordening. Dat bepaalt de ruimte die vandaag ter beschikking is voor landbouw.

En die ruimte is schaars, zeer schaars. En bovendien zijn er heel wat kapers op de kust! Vlaanderen is immers een kleine, dichtbevolkte regio.

Dat betekent dat er heel wat ruimte nodig is voor woningen en bedrijvigheid. Ook (en terecht) is er plaats voor groene elementen.

En er is ook ruimte in gebruik voor recreatie: golf en andere sportterreinen, wandel- en fietspaden, visvijvers, maar ook voor de hobby-landbouw. Al deze activiteiten liggen momenteel beter in de markt dan de landbouw. Ze kunnen meer centen op tafel leggen als er een stuk grond verkocht wordt. En dus moet de landbouw wijken.

Een andere factor in het spel, zijn de productierechten die verbonden zijn aan de grond. Tot voor kort waren de landbouwpremies gekoppeld aan het areaal; dat is nu veranderd. Maar ook in het huidige systeem met een bedrijfs- toeslag, is het beschikken over grond een noodzakelijke factor om premies te bekomen.

Ook voor het toekennen van productiequota voor melk- of suiker is er grond nodig. En als je mest produceert, heb je best ook wat grond, want anders heb je torenhoge kosten voor de afzet van de mest op je bedrijf.

Dat is allemaal logisch. Maar het zorgt wel voor een enorme druk op de grond. Alleen de allersterksten (lees: -rijksten) hebben nog toegang tot grond. En dan hebben we het nog niet gehad over aankoop van landbouwgronden voor speculatieve doeleinden.

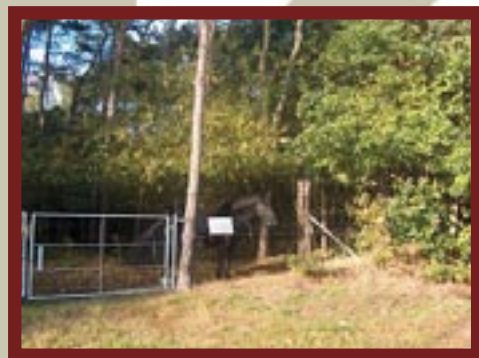
Al deze elementen hebben in Vlaanderen geleid tot torenhoge grondprijzen, in sommige streken tot meer dan 25000 Euro per ha. En dat zijn economisch absurde bedragen. Want met de huidige prijzen in de land- en tuinbouw, kan zelfs de rente op dit kapitaal niet verdiend worden. Wie wil boeren in Vlaanderen, moet dus rijk geboren zijn. Want de toegang tot grond is hopeloos versperd. Daarom is er dus naast een duurzaam landbouwbeleid ook een grondbeleid nodig. De productiefactor grond is te broos om overgelaten te worden aan de grillen van de markt.

Je kan je zelfs afvragen of grond wel iets is om te bezitten. Net als de lucht en het water, behoort de grond aan iedereen toe. Of beter nog, aan niemand. Want de grond, de aarde onder onze voeten behoort in de eerste plaats aan zichzelf.

Alleen wie garandeert dat de grond met respect zal bebouwd worden, heeft het recht de grond te gebruiken. Grondbezit mag volgens Wervel dan ook geschrapt worden uit het woordenboek. Alleen het gebruik ervan moet geregeld worden. En daarin heeft de overheid een belangrijke verantwoordelijkheid.

Het afschaffen van het grondbezit is in Vlaanderen wellicht niet voor morgen. We willen ons daar dan ook niet op blind staren. Wat wèl cruciaal is, is een grondbeleid waarin de gebruiker van de grond centraal staat.

In eerste instantie moet het beleid ruimtelijke ordening hiervoor goed ingevuld worden. Het is immers van groot belang voor de landbouw, maar ook voor andere gebruikers dat dit beleid duidelijk en consequent is. Een afstemming met andere beleidsdomeinen zoals leefmilieu zou dan ook geen overbodige luxe zijn. Vandaag zijn er immers tegenstrijdige bepalingen tussen bv. het decreet ruimtelijke ordening en het natuurdecreet. Dat is o.a. het geval voor de natuurverwevingsgebieden. **Al deze bugs, hiaten en overlappings in de wetgeving moeten ontward worden, zodat de gebruiker van de grond duidelijkheid en meer rechtszekerheid krijgt.**

Duidelijkheid moet er ook komen door een **effectieve afbakening van de agrarische en natuurlijke structuur in Vlaanderen**. Dit proces mag niet blijven steken in het ontwerpen van visies. De visie is een noodzakelijke stap, maar deze moet op korte termijn vertaald worden in een effectieve afbakening op perceelsniveau. Dat is de enige manier om de ruimtelijke balans uit het Structuurplan Vlaanderen gestalte te geven.

Daarnaast is het essentieel om de **bepalingen i.v.m. verweving van functies en natuurverbindingen op het terrein gestalte te geven**. Wervel gelooft immers niet in de harde scheiding tussen landbouw en natuur. Noch op gebiedsniveau, noch op perceelsniveau is een strikte scheiding mogelijk of gewenst. Wervel is er immers van overtuigd dat er tussen een duurzame landbouw en natuur heel wat synergieën mogelijk zijn, dat moet maximaal benut worden.

De aanduiding van verwevingsgebieden kan hierin een factor zijn.

In een nieuw structuurplan voor Vlaanderen wil Wervel echter een stap verder zetten. Verweving van functies is belangrijk, maar er zal uiteraard altijd een accentverschil zijn tussen een perceel groenten en een stuk heide. Daarom moeten hoofdfuncties overeind blijven, maar i.p.v. een indeling in landbouw- en natuurgebieden **opteren wij voor gronden met hoofdfunctie voedselproductie, ecosystemen, recreatie enz. Op die manier is niet vooraf uitgemaakt wie de gronden zal beheren, maar wel het doel waarvoor de gronden ingezet worden**. Dat betekent uiteraard niet dat zones voor voedsel geen natuurwaarde hebben. Dat betekent ook niet dat er geen verwevingsgebieden nodig zijn (met bv. agroforestry). Het betekent wel dat de hoofdfunctie doorslaggevend is bij keuzes die gemaakt worden i.v.m. bemestingsnormen, afwatering van percelen enz.

Zo kan een boer perfect ingeschakeld worden in het beheer van een natuurgebied (ecosysteem-gebieden), maar dan is voedselproductie ondergeschikt. Anderzijds kunnen ook hobbyboeren en nevenberoepers voedsel produceren in de daarvoor bestemde zones (voedselgebieden). Maar als het grondgebruik louter een recreatieve functie heeft (bv. paarden en de bijhorende manèges), dan hoort de activiteit thuis in een andere zone. Volkstuinjes kunnen dus wel in voedselgebieden, maar uitgestrekte gazons horen daar niet thuis. We zijn ervan overtuigd dat op die manier het grondgebruik in Vlaanderen beter en efficiënter georganiseerd kan worden, maar ook dat dit ruimtelijk beleid de toegang tot grond voor de boeren zou verhogen.

En dat is essentieel voor een duurzame landbouw.

Een beter beleid voor ruimtelijke ordening is essentieel, maar uiteraard niet voldoende. Om de toegang tot grond te verzekeren zijn er nog andere maatregelen nodig.

Een eerste noodzakelijk instrument is een degelijk gebruiks-kadaster.

Vandaag bestaan er systemen van grondregistratie door het ministerie van landbouw en door de mestbank. Deze bevatten grotendeels dezelfde informatie, maar geen van beide is gebiedsdekkend. Een integratie van beide systemen dient verder uitgewerkt te worden. Maar dat is niet voldoende. **Elk grondgebruik in het buitengebied moet opgenomen worden in één sluitend gebruikskadaster**.

Dat is niet alleen efficiënter voor controles. Het zorgt ook voor een zorgzamer omgaan met percelen die soms letterlijk verwilderen of in zwarte of grijze circuits meedraaien.

Een ander element waar de overheid de touwtjes volledig in handen heeft is haar eigen aankoopbeleid. Momenteel koopt de overheid nog altijd heel wat gronden in agrarisch gebied met de bedoeling er een andere bestemming te realiseren. Dat moet radicaal verboden worden. **Als de overheid eigenaar is van gronden, dan moet het gebruik ervan conform zijn aan de bestemming**. Dat betekent concreet dat gronden in agrarisch gebied niet meer aangekocht mogen worden om er uitsluitend natuur, bos of iets anders te realiseren. In groene gebieden en voor ruil van gronden kan dat uiteraard wel. Dat principe moet gelden voor overheidsgronden, maar ook voor alle gesubsidieerde aankopen van natuur- en bosverenigingen.

Dat kan misschien drastisch klinken, maar als er op termijn een actuele afbakening is van de agrarische en natuurlijke structuur, dan lijkt dit principe ons vrij logisch.

De overheid mag uiteraard wel gronden aankopen (of behouden) in het agrarisch gebied. Dat is zelfs wenselijk. Maar die gronden moeten dan in eerste instantie aangewend worden voor de voedselproductie. Concreet moeten deze gronden dus verpacht worden aan de landbouwers. Momenteel is er een tendens bij heel wat overheden (gemeentes, OCMW's...) om landbouwgronden die ze in eigendom hebben te verkopen. Dat is voor de landbouwers een spijtige zaak, maar begrijpelijk vanuit het standpunt van deze instanties. Een OCMW heeft uiteraard ook haar eigen doelstellingen.

Wervel pleit er echter voor dat de overheid ook haar eigen aankoopbeleid van landbouwgronden uittekent. Welk bestuursniveau dat is, is minder relevant.

Wel is het belangrijk dat er middelen voor voorzien worden. **Net als voor natuur of bos, dient de overheid ook landbouwgronden aan te kopen.**

Deze gronden kunnen dan verpacht worden aan de lokale boeren die op duurzame wijze werken.

Om twee vliegen in één klap te slaan, stellen we voor dat hiermee **gestart wordt in de verwevingsgebieden voor landbouw en natuur**. Als de overheid deze gronden koopt, en vervolgens verpacht of in gebruik geeft aan boeren uit het gebied, krijgt meteen ook het agrarisch natuurbeheer een serieuze duw in de rug. Er zullen dan misschien minder boeren eigenaar zijn van hun grond, maar dat zal ons worst zijn. De landbouw is al kapitaals-intensief genoeg. Wat telt, is dat boeren toegang hebben tot grond.

Dat kan dus door de overheid als belangrijke eigenaar te laten functioneren. Maar het is op dit moment niet realistisch om alle grond in overheidshanden te krijgen.

En misschien is dat ook niet nodig. Als er maar geïnteresseerde eigenaars zijn die de gronden willen verpachten. Want daar rijpt het schoentje. Volgens de statistieken is nog wel 2/3 van de gronden verpacht, maar niemand weet precies hoeveel gronden formeel en hoeveel gronden officieus verpacht zijn.

Geen enkele rijke Vlaming investeert immers nog in landbouwgronden, en als hij dat al doet, durft hij ze meestal niet te verpachten. Enerzijds is dat omwille van de zeer lage rentabiliteit, anderzijds omwille van de zeer stroeve pachtwet.

Een herziening van de pachtwet is dan ook noodzakelijk. Het belooft ongetwijfeld een moeilijke oefening te worden, maar we kunnen er niet meer onderuit, want de huidige pachtwet werkt niet meer.

Een nieuwe pachtwet moet ook rekening houden met de huidige realiteit van agrarisch natuurbeheer. Grond verpachten om er aan natuurbeheer te doen, is momenteel verboden volgens de pachtwet.

Voorwaarden opleggen kan immers enkel als de gronden gratis in gebruik worden gegeven aan de betrokken landbouwer. **Het zou veel beter zijn als dergelijk agrarisch natuurbeheer ook voorzien wordt in de pachtwetgeving.**

Maar ook een nieuwe pachtwet zal wellicht nog onvoldoende zijn om het probleem van de dure landbouwgronden onder controle te krijgen. **Daarom is het ook wenselijk dat de overheid initiatief neemt voor de ondersteuning en ontwikkeling van nieuwe vormen van eigendom van landbouwgronden.** Vennootschappen waarin de consumenten participeren is één van de mogelijke opties.

We denken hierbij aan voorbeelden zoals de vzw 'Land in Zicht'. Maar dat is zeker niet de enige mogelijkheid.

Een andere piste zit in de fiscale sfeer. Via het mechanisme van de belastingen op het kadastraal inkomen kan de overheid ook een sturende rol opnemen.

Gronden die formeel verpacht worden, zouden vrijgesteld moeten worden van deze belasting.

Anderzijds zouden gronden in agrarische gebieden die niet in gebruik zijn door een landbouwer dubbel belast kunnen worden.

Op die manier krijgen eigenaars die hun gronden verpachten aan professionele landbouwers een fiscale stimulus. En dat kan de voedselproductie in Vlaanderen een duwtje in de rug geven.

Het is duidelijk dat de overheid één en ander dient te ondernemen, want op dit moment is er nauwelijks een coherent beleid. Wat hier voorgesteld wordt zijn een aantal suggesties voor een beter grondbeleid. We zijn ervan overtuigd dat hiermee de toegang tot grond voor boeren een stuk zou kunnen verbeteren. En daar is het ons om te doen.

Maar om daartoe te komen, is er een coherent grondbeleid nodig, ter ondersteuning van het landbouw- en voedselbeleid.

En die stap moet dringend gezet worden!

Ecologische voetafdruk

Water, vruchtbare grond en plaats om afval te stockeren, zijn allemaal in beperkte mate beschikbaar. Maar hoeveel plaats gebruiken we precies?

Dat wordt uitgedrukt in de Ecologische Voetafdruk. Het is een cijfer dat aangeeft hoeveel vruchtbare grond we gebruiken zoals we nu consumeren. Dit cijfer kan berekend worden voor één persoon, voor een land of product. Al snel blijkt dat wij in het Noorden vaak op reuzevoeten leven. De voetafdruk van de gemiddelde Belg is 4,9 ha, terwijl het eerlijke aarde aandeel 1,8 ha bedraagt. We vertrappelen zowel het milieu als onze medemens. De vruchtbare grond die we ons toeëigenen, ligt immers voor een groot deel in het Zuiden. Gelukkig kunnen we er zelf iets aan doen, want wat wij consumeren heeft een impact op het milieu en op het Zuiden.

Ruimtegebruik in Vlaanderen

Bestemming	Huidige gewestplannen	Effectief ruimtegebruik in 2004 (1)	Vooropgesteld in 2007 (2)	
				waarvan verwevingsgebied
Wonen	227.500	157.786	227.500	
Industrie	55.000	20.852	62.000	
Handel en diensten		31.042		
Transport		73.182		
Recreatie	17.500	12.980	18.500	10.000
Overige bestemmingen	57.000		57.500	
Landbouw	806.000	633.769	750.000	70.000
Bosbouw	43.000		53.000	40.000
Bos		132.663 (3)		
Reservaat en natuurgebied	112.000		150.000	
Overig groen (park- en buffergebied,...)	34.000		34.000	30.000
Heide en natuurgrasland		55.316 (3)		
Totaal	1.352.000		1.352.000	150.000

(1) Bron: Milieurapport Vlaanderen MIRA-T 2005

(2) Bron: Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen

(3) Gegevens 2000

Hoe en wat telen op die landbouwgrond?

Voor Wervel zijn er hier een aantal belangrijke principes :

- Zo dicht mogelijk bij de consument produceren.
- Vlees- of melkproductie op basis van geïmporteerd voeder zoals soja of maniok is niet wenselijk, we opteren voor lokaal geteeld voeder.
- Zo weinig mogelijk belasten van het milieu.
- De boer en boerin brengen kostbaar voedsel voort, geen bulkproducten voor de industrie.
- Zij produceren onafhankelijk en hebben controle over hun bedrijf en productie.
- Een degelijk landbouwbeleid gaat volgens Wervel uit van een rechtvaardige prijs voor boer en boerin gekoppeld aan een productiebeheersing.
- Denk globaal ... eet lokaal. De keten tussen boer en boerin en de consument moet zo kort mogelijk zijn.
- Geen productie van overschotten die dan op de wereldmarkt gedumpt worden met veel subsidies.
- Meer samenwerking tussen landbouw, natuur, consumenten en derde wereld.

CONTACTPERSONEN

BASISGROEPEN

Brabant Jeroen Watté 0484/ 71 95 41
jeroenwatte@chello.be

Oost en West-Vlaanderen
Katrien Van Oost 02/ 203 60 29
katrien@wervel.be

Antwerpen Cis Van Eyndhoven 03/ 664 55 02
m.vaneyndhoven@pi.be

Limburg Frans Beckers

THEMAGROEPEN

gentechnologie Louis De Bruyn
louis.debruyn@pandora.be

landbouwbeleid Bavo Verwimp 014/ 26 77 34
bavo.verwimp@tiscali.be

ziel van de landbouw Sonia Sucaet 09/ 379 81 21
Frans Vervaeke 016/ 48 76 38

bomenlandbouw Jonas Van Reusel 0497/ 43 68 83
jonas@fian.be

SECRETARIAAT EN COÖRDINATOREN

Frederik Claerbout 02/ 203 60 29
frederik@wervel.be

Patrick De Ceuster 02/ 203 60 29
patrick@wervel.be